

TÜRKİYE TARIMINDA YAPISAL DÖNÜŞÜM VE SÖZLEŞMELİ ÇİFTÇİLİK: BURSA Ö

{tab=0ÇONDEKÖLER}

TÜRKİYE

TARIMINDA YAPISAL DÖNÜŞÜM VE SÖZLEŞMELİ ÇİFTÇİLİK:

BURSA

ÖRNE 0

UMUT

ULUKAN

0ÇONDEKÖLER

1. BÖLÜM KAPİTALİZM ve TARIM

1.1.

Tarım Sorunu ve Tarımda Kapitalist Dönüşüm Tartışmaları

1.1.1. Klasik Marksist Görüş: Köylülüğün Tasfiyesi

1.1.2. Köylülüğün Kalıcılığı 1: Köylü Ekonomisi

1.1.3. Köylü Üretim Tarzı ve Üretim Tarzlarının Eklemlenmesi

1.1.4. Tarımda Küçük Meta Üretimi

1.1.5. Tarımda Kapitalist Dönüşüm Tartışmalarının Değerlendirmesi

1.2.

Kapitalizmin Uluslararası Yeniden Yapılanması ve Tarım

1.2.1. Kapitalizmin Uluslararası Yeniden Yapılanması

1.2.2. Tarım-Gıda Sisteminde Dönüşüm

1.3. Kapitalist Tarımda Yeni Bir Üretim Formu: Sözleşmeli Çiftçilik

1.3.1. Sözleşmeli Çiftçilik: Kavram ve Tarihsel Gelişim

1.3.2. Sözleşmeli Çiftçiliğe Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

1.3.2.1 Olumlu Yaklaşımlar

1.3.2.2 Ele_tirel Yakla_1mlar

1.3.3. Sözle_meli Çiftçilik: Tar1mda Yeni Kapitalistle_me Biçimi mi?

2. BÖLÜM TÜRKÖYE DE TARIMSAL DÖNÜ^ÜM ve SÖZLE^MELO ÇOFTÇOLOK

2.1. 1980 Öncesi Dönemde Türkiye Tar1m1na Genel Bak1_

2.1.1 Toplumsal Kurulu_ Süreci ve Tar1msal Yap1lar (1923-1939)

2.1.2 Sava_ Ekonomisi Süreci (1939-1945)

2.1.3 Yeniden Yap1lanan Dünya Ekonomisiyle Entegrasyon Süreci (1945-1960)

2.1.4 Othal Okameci Birikim Süreci (1960-1980)

2.2. 1980 li Y1llar: Türkiye Tar1m1nda Yeniden Yap1lanma

2.2.1 Türkiye Tar1m1nda Kurals1zla_t1rma Dönemi (1980-1994)

2.2.2 Yeniden Kurallar1n Olu_turuldu u Dönem: 1995 -

2.2.3 1980 den 2000 li Y1llara Tar1m: Genel De erlendirme

2.3 Türkiye de Sözle_meli Çiftçilik ve Sözle_meli Sanayi Tipi Domates Üretimi

2.3.1 Türkiye de Sözle_meli Çiftçili in Tarihsel Geli_imi

2.3.2 Sözle_meli Çiftçili in Yayg1nla_mas1na Yönelik Politikalar

2.3.3 Türkiye de Salça Sanayi ve Sözle_meli Sanayi Tipi Domates Üretimi..

3. BÖLÜM BURSA SULTANÖYE DE BÖR ALAN ARA^TIRMASI

3.1. Alan Ara_t1rmas1n1n Amac1 ve Yöntemi

3.1.1. Alan Ara_t1rmas1n1n Amac1

3.1.2. Alan Ara_t1rmas1n1n Yöntemi

3.1.2.1. Ara_t1rma Evreninin Belirlenmesi: Sanayi Tipi Domates Üretiminde Öncü Bir Köy: Sultaniye Köyü

3.1.2.2. Örnekleme Seçimi ve Örnekleme Plan1n1n Olu_turulmas1

3.1.2.3. Saha Ara_t1rmas1n1n Yap1lmas1

3.2. Sultaniye de Sözle_meli Üreticilerin Demografik Özellikleri

3.2.1. Sözle_meli Üreticilerin Do um Yerleri ve Ortalama

Hanehalk1 Büyüklükleri

3.2.2. Sözle_meli Üreticilerin Baba Meslekleri ve Ya_lar1

3.2.3. Sözle_meli Üreticilerin Ö renim Durumu

3.3. Sultaniye Köyünde Üretim Araçlar1 Var1 1

3.3.1. Sultaniye Köyünde Toprak Mülkiyeti ve Toprak Tasarruf Biçimleri

3.3.2. Sultaniye Köyünde Çal1_ma Araçlar1

3.3.3. Sözle_meli Üreticilerin Hanelerindeki Emek gücü

3.4. Sultaniye Köyünde Sözle_meli Üretim Süreci

3.4.1. Sözle_meli Üretim: Firma Boyutu

3.4.1.1. Firmalar1n Sözle_meli Üretim Organizasyonu

3.4.1.2. Firmalar Oçin Sözle_meli Üretimin Anlam1: Kontrollü

Salça Üretimi

3.4.1.3. Firmalar1n Denetim Mekanizmalar1

3.4.2. Sözle_meli Üretim: Üretici Boyutu

3.4.2.1. Sözle_meli üretim: Seçenek mi? Mecburiyet mi?

3.4.2.2. Emek Süreci

3.4.2.2.1 Hane halk1n1n i_bölümü

3.4.2.2.2 Yabanc1 emek kullan1m1

3.4.2.3. Sözle_meli Üreticilerin Firmalar ile Oli_kileri ve Sözle_meli Üretime Bak1_1

3.5. Sultaniye Köyünde Yeniden Üretim ve Farkl1la_ma

3.5.1. Sultaniye de Sözle_meli Üreticilerin Birikim Olanaklar1

3.5.2. Sultaniye de Sözle_meli Üreticilerin Borçlanma Mekanizmalar1

3.5.3. Sözle_meli Üreticilerin Gelece e Dönük Beklentileri

3.5.4. Sultaniye Köyünde Farkl1la_ma: Köylü mü? Kapitalist Çiftçi mi? Kendi Topra 1nda Çal1_an O_çiler mi?

SONUÇ

{tab=ÖNSÖZ}

Gerçek
olan, öğrenmektir.

Nerede,
nasıl öğrenirsen öğren.

Nerede,
nasıl öğrendin,

diploman
hatta

neler
bildiğinden

önemli
değildir.

Ne
yaptığın önemlidir.

Orhan
Kemal

(Arkadaş
larımızdan)

Bir
Araştırmacı:

Sahici
Olmak ve Gerçekliğin Arayışı!

Elinize

ald1 1n1z ve bir 1rp1da soluksuz okuyaca 1n1z kitab1n yazar1 ve ara_t1rmac1s1 sevgili Umut Ulukan, bana nsz yazmam için istekte bulundu unda hem çok onur duydum, hem de yazma fikri ile birlikte beraberli imiz gözümün nnden film gibi ak1p gitti inde ola an üstü heyecanland1m.

1998-1999

Marmara niversitesi al1_ma Ekonomisi ve Endüstri Oli_kileri Bölümünde son s1n1f  rencilerine ilk kez, Endüstri Oli_kileri dersini vermeye ba_lad1 1mda, sevgili Umut benim ilk uzun soluklu  rencilerimden biri olmu_tu. Uzun soluklu oldu; çünkü hayat bekledi imizden farkl1 sürprizlerle dolu oldu undan benim için ders dönemi uzamak zorunda kald1. Bu dönem dokuz y1ld1r süren doktora sürecimin son demlerindeyken (bu süreci ya_ayanlar çok iyi bilir) zihinsel olarak i ve d1_dnyan1n at1_mas1 aras1nda s1k1_1p kald1 1m süreçte ses ve el veren, sevgili Umut olmu_tu. Bana, _imdi ve gelecekte  renmek isteyenlerin ve gerçeklik aray1_1 içeren al1_malar1m1n di er ara_t1rmalara esin kayna 1 olaca 1 için ihtiyalar1 oldu unu, her f1rsatta dillendiren ve yan1mdan bir an olsun ayr1lmayan sevgili Umut ile s1n1f arkada_1, daha sonra hayat arkada_1 ve en son akademisyen meslekta_1 olan sevgili Nihan d1r. Ve her ikisi de, sahici olmay1 ba_aran nadide ki_ilerdendir. Sevgili Umut un bu sahici olma hali bitip tükenmeyen akademisyen olma arzusuyla birlikte e_lik etti inde disiplinli ve özverili al1_mas1, karar1 ve azimli olu_u ismi gibi umut vaat eden ara_t1rmac1 kimli ine brndrm_tr. Bu kimli i ile birlikte yorucu tempoyla özel sektörde al1_t1 1 dönemde ayn1 zamanda doktora program1na ba_lay1p devam etme azmini göstermesi; bir kez daha kar_1la_1p, doktora tez dan1_man1 1n1 stlenmemle birlikte ilk doktora dan1_man1 1 s1fat1n1 veren  rencim olmu_tur.

Ara_t1rmac1

ruhu onun pe_ini hiç b1rakmam1_t1r. Akademik kariyeri boyunca, üniversitede kalmay1 isteyip e_itli engellerle d1_ar1da b1rak1ld1ka, y1lmay1p usanmay1p hedefine do ru yürümeyi ba_aran ender ki_ilerden biridir. Elinizdeki bu kitap; sevgili Umut un doktora al1_mas1n1n bir ürünü olup, dokunulmayan alana dokunan, dokunmadan kalmay1p sahicili i koruyan, gerçeklik aray1_1n1n sonsuzlu una kar1_may1p, s1n1rlar1 belirli alan içine bütünüyle girebilmeyi gösteren bir al1_may1 sunmaktad1r. Ayn1 zamanda bu al1_ma, gelecek ara_t1rmalara ilham kayna 1 olacak bir ereve sunarken, çerçevenin içi gerçekli in tüm ayr1nt1lar1yla dolu dolu olup, a1k ve net bir foto raf vermektedir.

Bu

al1_ma, ara_t1rmac1m1z1n ifade etti i gibi Türkiye de 1980 sonras1nda yeni liberal politikalarla bezenen ihracata dayal1 sanayile_me modeli ile büyümenin hedeflenmesiyle bir kenara itilen tar1msal faaliyetler, sosyal bilim çevrelerince yeterince dokunulmayan bir alan olarak kal1rken bu al1_ma bütünüyle dokunmay1 semi_tir. al1_man1n zgnl ü de dokunulmayan alana dokunmakla ba_lamaktad1r. Ve de tar1msal alanda yap1lan dipsiz bir kuyuyu and1ran, teorik tart1_malar hem korkutucu (kapsam a1s1ndan), hem de ola an üstü yorucu alg1lay1_lar1 çok naif ve sade bir dille aktar1larak kapsam1 izilmi_bir_ekilde soyutlama yap1lmaktad1r. Di er yandan al1_mada bugüne ili_kin soyutlama yap1l1rken, hkim görünen d1_etiklerin tar1msal alan1 de i_ime zorlay1_1n1n yan1 s1ra i etkilerin de bu de i_ime nas1l ortakl1k etti ine dair önemli bilgiler sunmaktad1r. Ayr1ca al1_ma, devasa tar1msal alan1n incelemesinin kapsam1n1n szle_meli çiftçilik özelinde daralt1lmas1yla somut düzeyde daha derinlikli irdelemeyi içermektedir.

Kapitalist

Üretim ili_kilerinin bugün geldi i a_amada szle_meli çiftçilik uygulamas1n1n

bunun bir parçası ve nirengi noktası oldu unu açtı a çıkartması bütünlüklü çalımanın önemli parçasını oluşturmaktadır. Gerçekli arayış çabasının dert edinen zor ve zahmetli yolu seçen araştırmamız; zaman, maddi imkânlar ve koşulların zorlayarak sözleşmeli çiftçilik uygulanmasının Bursa Sultaniye de domates üreticiliği üzerinde alan çalışması yapmıştır. Bu alan üzerinden varsayım ve hipotezden uzak, eleştirel bakışla kimler, ne zaman, nerede ve nasıl sorulara yanıt arayışı ile gerçekli algılanması beraberinde insan-insan ilişkilerinde çeşitliliği ve farklılaşmayı net bir şekilde ortaya çıkartmıştır.

Araştırmada

eleştirel bakışta ortaya çıkartacak yöntem kullanılırken saha araştırmasında nicel ve nitel tekniklerin kullanıldığı çoklu yaklaşımla zengin verilerin ortaya çıkarılması sağlanmıştır. Böylece, araştırmamız somutlama düzeyinden yeniden soyutlama düzeyine geçtiğinde ise Bursa Sultaniye kesitinde tarımsal alanda sınıf içi farklı grupların, kategorilerin ve tabakaların oluşturduğu bunların birbirleri arasındaki geçişlerin (sermaye birikimi yaratma) / kopuların (mülksüzleşme/şizleşme) akışı ve yalın bir dille ortaya koymaktadır. Bir sosyal alan üzerinden çoklu araştırma teknikleriyle derinlemesine araştırma ve irdeleme yapıldığında kendine özgün çeşitliliği içerdiği gibi durağanlığı içermediği aksine, değişim ve dönüşümü içeren dinamikleri barındırıyor görülmektedir. Gerçekli anlam çabasının ömrü boyunca sürdüren Karl Marx'ın (Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş) istek kipli vurgusunu burada dillendirmek anlamlı olacaktır: Olduğu yerde donup kalmış koşullar, kendi arkalarını eyleminde dans etmeye zorlamalıdır.

Yazarımız

ve araştırmamız sevgili Umut, üniversitede çalışırken kalarak araştırmasını sürdürdüğü gerçekli arayışında hep dillendirdiği bir şey vardı ki, Araştırmam benim için hayatımın ucundaki ışık. derdi. Ve artık aydınlanmanın ışığı kendisi oldu. Bu ışık onun çok istediği üniversitede kalmanın yollarını açarken, kendi doğup büyüdüğü yerden çok uzak olan mekân hiçbir tereddüt göstermeden kabul edip öğrenmeye hevesli öğrencilere ışık olmayı seçmiştir. Bu ışık tüm toplumla paylaşılmasına destek olan SAV Yönetim Kurulu'na ve özellikle de Serap Kurt'a çok teşekkür ederim. Yazarımız ve araştırmamız Umut Ulukan'ın ışığı daimi kılacak gerçekli arayış için yürüdüğü bu yolda, yeni araştırmalarla taçlandırılacak çalışmaların bekliyor olacağı...

yürümek;

yürümeyenleri

arkasında boş sokaklar gibi bırakarak,

havalarda

boydan boya yarım ikiye

karanlıkların

gözüne bakarak yürümek&

yürümek;

dost

omuzbatarların omuzlarının yanında duyup,

kelleni

orta yere

yüreğini

yumruklarının içine koyup yürümek&

yürümek;

yolunda
pusuya yattıkların1,

arkadan
çelme attıkların1 bilerek yürümek&

yürümek;

yürekten;

yürekten,
gülerekten yürümek&
Nazım Hikmet

Berna Güler Müftüo lu

{tab=KAPAK}

{tab=D0 ER}

1. Basım Eylül 2009

13.5x19.5, 296 sayfa, Fiyatı 18.00 TL

ISBN 978-605-89715-5-4

Yayına hazırlayan: Serap Kurt

Kapak Tasarım1: Olknur Kavlak

Baskı
Öncesi Hazırlık: Ülkü Gündo du

Da tım1: Telos Da tım1, Dipnot Da tım1, Artı
Da tım1

Sosyal Ara_tırmalar Vakfı Öktisadi Ö_letmesi

Östiklal Caddesi Balo Sk. Analin Ap. No: 17/2 Beyo lu/Östanbul
Tel

/ Fax: 0 212 292 55 85 - 292 55 86 www.sav.org.tr merhaba@sav.org.tr

{/tabs}